

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและ สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 กำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างในระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ แข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์สร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกัน ต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทันยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลัง แรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมี คุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญา ท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็น รากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่าง ต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของ ชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เสริมสร้างศักยภาพ ของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วย การส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกใน การปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2548 : 12-14)

คั้งนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 22 ว่าการจัดการศึกษา ต้องยึดหลัก ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเงินเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มาตรา 29 ให้สถานศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2548 : 13-17)

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการสนองตอบเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษามากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยให้สถานศึกษาทุกแห่ง ที่จัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ต้องจัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) กำกับ 2) ส่งเสริม สนับสนุน และ 3) มีอำนาจอื่นตามที่กฎหมาย กฎ ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้องได้กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 14) มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่

ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุน และใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกัน ระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนา วิธีการเรียนรู้ในชุมชน (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 10-12)

สอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดมาตรฐานผู้เรียน มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดการ กิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตร เหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมาตรฐาน ที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2549 : 6-8)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งหมายพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึง กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3) มี สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. 2551 : 5-6)

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านหนองบัวควง เป็น โรงเรียนขนาดเล็ก มีเขตบริการเพียงหมู่บ้าน เดียวมีประชากรในหมู่บ้าน 580 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา รับจ้าง มีฐานะยากจน ประชากรวัยเรียนช่วงอายุ 3-12 ปี เข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านหนองบัวควง มีนักเรียนจำนวน 70 คน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาล – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในบริเวณเนื้อที่ 20 ไร่ เนื้อที่ บางส่วนเป็นป่าไม้ธรรมชาติ และมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ 2 แห่ง แหล่งเรียนรู้ยังไม่สวยงามไม่ เป็นสัดส่วน เป็นป่าหนามรกรุงรังด้วยเศษไม้แห้ง หญ้าและขยะมูลฝอย ขาดความเป็นระเบียบ ไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญอีกแห่งหนึ่งและควร พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรพอเพียง คือ บริเวณด้านหลังอาคารและบริเวณรอบสระน้ำ

เพราะมีพื้นที่ว่างเปล่า มีสะพานขนาดใหญ่ มีสวนป่าธรรมชาติเหมาะที่จะพัฒนาเป็นสวนป่านานาพันธุ์ เนื่องจากเป็นไม้ยืนต้นและมีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด นอกจากนี้แหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติและเกษตรแล้วยังมีแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการที่ขาดแคลน คือห้องสมุด และสื่อเทคโนโลยี ระหว่างวันที่ 3-5 มกราคม 2550 โรงเรียนบ้านหนองบัวคูได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบที่ 2 ได้สรุปผลการประเมินคือ โรงเรียนไม่ผ่านการประเมินเนื่องจากมีสาเหตุมาจากปัญหาดังนี้

1. ผู้เรียนขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร กิจกรรมรักการอ่าน และมีผลการเรียนต่ำในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รวมทั้งกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ
2. ครูผู้สอนยังไม่ได้จัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการและการใช้สื่อการสอนค่อนข้างน้อย กิจกรรมโครงการยังไม่ได้ดำเนินการสอนและขาดแคลนอยู่เป็นจำนวนมากเน้นเนื้อหามากกว่าวิธีการ
3. ผู้บริหารจัดการกิจกรรมการบริหารและกำหนดทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีผลการเรียนต่ำ ควรปรับปรุงและแก้ไขให้ครูเข้ารับการอบรมในกลุ่มสาระนั้น ๆ
4. ขาดแหล่งเรียนรู้จำนวนมาก ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นควรปรับปรุงเป็นการด่วน

จากสภาพและปัญหาที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในโรงเรียนได้ประชุมปรึกษาหารือและสรุปว่าสิ่งที่ปัญหาเร่งด่วนที่สุดและควรพัฒนาเป็นอันดับแรกคือ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการขอความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เป็นรูปธรรม ผู้วิจัยในฐานะครูรับผิดชอบงานส่งเสริมการพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีความเห็นว่าเป็นโอกาสดีที่จะนำปัญหานี้ทำเป็นงานวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแรงกระตุ้นในการเสริมสร้างงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สำเร็จตามเป้าหมายผ่านการประเมินภายนอกและได้รับการรับรองมาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา 2 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ คือ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ด้านส่งเสริมสนับสนุนวิชาการ คือ สวนป่านานาพันธุ์ สวนเกษตรพอเพียง
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนสำหรับ โรงเรียนและหน่วยงานที่ต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

1. กรอบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย
  - 1.1 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการหรือแหล่งเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เน้นการจัดการและจัดสภาพห้องสมุดและห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
    - 1.1.1 ห้องสมุด
    - 1.1.2 ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
  - 1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการหรือแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ
    - 1.2.1 สวนป่านานาพันธุ์
    - 1.2.2 สวนเกษตรพอเพียง
2. กรอบกลยุทธ์ ในการพัฒนา ดังนี้
  - 2.1 ประชุมปฏิบัติการ
  - 2.2 การศึกษาดูงาน
  - 2.3 การแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งทุนภายนอก
  - 2.4 การสร้างทีมงาน
  - 2.5 มอบหมายงาน การนิเทศติดตาม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวดู อำเภอนาคู สำนักงานเขตพื้นที่ มหาวิทยาลัย เขต 2

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้วิจัย	จำนวน 1 คน
1.1.2 ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 14 คน ได้แก่	
1) ผู้อำนวยการ โรงเรียน	จำนวน 1 คน
2) ครู	จำนวน 3 คน
3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน 6 คน
4) ผู้นำชุมชน	จำนวน 4 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 50 คน ประกอบด้วย

1.2.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6	จำนวน 20 คน
1.2.2 กรรมการพัฒนาโรงเรียน	จำนวน 15 คน
1.2.3 ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน 15 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่รวมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ที่สามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 แหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ

1.2 แหล่งเรียนรู้ด้านส่งเสริมสนับสนุนวิชาการ

2. แหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ หมายถึง ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ที่โรงเรียนจัดหา จัดสร้างเพื่อให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง

3. แหล่งเรียนรู้ด้านส่งเสริมสนับสนุนวิชาการ หมายถึง แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ สวนป่านานาพันธุ์ สวนเกษตรพอเพียง

4. สภาพการจัดแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา หมายถึง ลักษณะการจัดให้มีหรือไม่มีแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา

5. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวัน มีคุณสมบัติตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

7. ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่การสอน โรงเรียนบ้านหนองบัวคู

8. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ใน โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

9. คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านหนองบัวคู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

10. ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

11. ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

12. คณะกรรมการพัฒนา หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนหรือชาวบ้าน บ้านหนองบัวคู ซึ่งมีความรู้ความสามารถหลากหลายอาชีพ เช่น งานปูน งานไม้ งานเกษตร ปรารชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียนให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

13. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนำผลการวิจัยไปอ้างอิงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

2. นักเรียนมีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้สามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง